

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	กระบวนการกลายเป็นกิจกรรมกรของหมู่บ้านชานเมืองแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่
ผู้เขียน	นายสว่าง มีแสง
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)
คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ศาสตราจารย์ ดร. ยศ สันตสมบัติ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร. จามะรี เชียงทอง อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

บทคัดย่อ

การศึกษากระบวนการกลายเป็นกิจกรรมกรของหมู่บ้านชานเมืองแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ โดยเลือกพื้นที่กรณีศึกษาที่บ้านหม้อ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรของหมู่บ้านชานเมืองแห่งหนึ่ง 2) ศึกษาถึงการก่อรูปของผู้ผลิตแต่ละประเภทในระบบหัตถอุตสาหกรรม เพื่อให้เห็นถึงกระบวนการก่อรูปของทุนท้องถิ่นในระดับหมู่บ้านและกระบวนการกลายเป็นแรงงานรับจ้างในภาคหัตถอุตสาหกรรม 3) ศึกษาการปรับใช้เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นฐานทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการผลิตหัตถอุตสาหกรรมของพื้นที่กรณีศึกษา

บริบทของพื้นที่กรณีศึกษาปัจจุบันการผลิตนอกภาคการเกษตรได้ทวีความสำคัญและเป็นแหล่งที่มาของรายได้มากกว่าการผลิตในภาคการเกษตร ซึ่งเหลือเพียงการทำนาปลูกข้าวเท่านั้น ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นผลมาจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ปัจจัยภายในคือ หนึ่งการเป็นพื้นที่น้ำฝนและอยู่ห่างไกลจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ดังนั้นแม้ที่ผ่านมาจะมีความพยายามในการปลูกพืชพาณิชย์แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จนัก สองครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนไร้ที่ดินเกษตร (ร้อยละ 61.6) เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ราบทำให้ไม่สามารถบุกเบิกที่ทำกินใหม่ได้ ดังนั้นเมื่อชุมชนขยายตัวจาก 17 ครัวเรือนเมื่อก่อตั้งชุมชนเป็น 310 ครัวเรือนในปัจจุบัน จึงส่งผลให้ครัวเรือนส่วนใหญ่ไร้ที่ดินเกษตร และสามารถขยายตัวของหัตถอุตสาหกรรมไม่ระมัดระวังที่เพิ่มขึ้นนับแต่ปี พ.ศ. 2533 ได้ดึงดูดเกษตรกรไร้ที่ดินในพื้นที่เข้าสู่ระบบการผลิตแบบเหมาช่วง นอกจากนี้ปัจจัยจากภายนอกคือ การเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวในภาคเหนือของจังหวัด

เชียงใหม่ โดยเฉพาะการขายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่และอำเภอ
สันกำแพงนับตั้งแต่ ทศวรรษที่ 2510

จากการศึกษามีข้อค้นพบว่า หนึ่งระบบการผลิตหัตถอุตสาหกรรมไม่ะมัวงได้
ก่อให้เกิดเจ้าของโรงงาน (ทุนท้องถิ่นระดับหมู่บ้าน) ซึ่งเป็นผู้จ้างงานหลักภายในชุมชนขึ้น โดย
สามารถแบ่งเจ้าของโรงงานออกได้เป็นสองประเภทคือ “เจ้าของโรงงานที่ไม่ใช่การจ้างเหมาช่วง”
เป็นเจ้าของโรงงานรายดั้งเดิมที่ก่อตั้งกิจการมาเป็นเวลานานและมีพื้นฐานทางเศรษฐกิจดีมาแต่เดิม
มีโรงงานครบวงจรและจ้างแรงงานให้มาทำการผลิตในพื้นที่โรงงานของตน กับ “เจ้าของโรงงานที่
จ้างงานแบบเหมาช่วง” ซึ่งเป็นผู้ประกอบการรายใหม่ที่สะสมทุนขึ้นในภายหลังจึงใช้การกระจาย
การผลิตแบบเหมาช่วงเพื่อลดต้นทุนในการดำเนินกิจการ ข้อค้นพบประการที่สองคือระบบการผลิต
หัตถอุตสาหกรรมได้ก่อให้เกิดแรงงานรับจ้างในพื้นที่กรณีศึกษา แรงงานเหล่านี้มีทั้งแรงงานที่ผัน
ตนเองออกจากภาคการเกษตรอย่างสิ้นเชิง (กรรมกร) และในขณะเดียวกันก็พบว่ามีความแรงงานซึ่งทำ
การผลิตที่หลากหลายทั้งในและนอกภาคการเกษตร (กึ่งกรรมกร) ข้อค้นพบประการที่สามพบว่า
การผลิตหัตถอุตสาหกรรมได้ใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะเครือข่ายมาเป็นเครื่องมือในการ
จัดความสัมพันธ์ทางการผลิต เจ้าของโรงงานที่ไม่ใช่การจ้างเหมาช่วงใช้ระบบอุปถัมภ์ในการดูแล
ลูกน้องหรือคนงานประจำของตน ในขณะที่เจ้าของโรงงานซึ่งใช้การจ้างเหมาช่วง ซึ่งยังไม่สามารถ
สะสมทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมได้มากเพียงพอจะอาศัยเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม
เช่น การเป็นเพื่อนบ้านและเครือญาติในกระบวนการจ้างงานแบบเหมาช่วงและจ่ายค่าตอบแทนเป็น
รายชิ้น

การศึกษานี้จะชี้ให้เห็นว่าความแตกต่างภายในชุมชน ที่มีมาแต่เดิมยิ่งเด่นชัดขึ้นเมื่อ
ชุมชนเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การผลิตหัตถอุตสาหกรรม ภายในชุมชนได้เกิดผู้ผลิตประเภทต่างๆ ที่
หลากหลายนับตั้งแต่ผู้ประกอบการ ผู้รับเหมาช่วง กรรมกร และ กึ่งกรรมกร แต่กระนั้น
ความสัมพันธ์ทางสังคมที่เคยมีมาแต่เดิม เช่น ระบบอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และความ
เป็นเพื่อนบ้านก็ยังคงมีความสำคัญ แม้อยู่ภายใต้กระบวนการขายตัวของทุนนิยมเข้าสู่หมู่บ้าน
โดยเฉพาะในการจัดการแรงงานของระบบหัตถอุตสาหกรรม

Thesis Title	Partial Proletarianization Process of a Peri-urban Village in Chiang Mai Province	
Author	Mr. Sawang Meesaeng	
Degree	Master of Arts (Social Development)	
Thesis Advisory Committee	Professor Dr. Yos Santasombat	Advisor
	Associate Professor Dr. Jamaree Chiengthong	Co-advisor

Abstract

The thesis entitled “Partial Proletarianization Process of a Peri-urban Village in Chiang Mai Province” selects Baan Mor village, Sankampaeng District, Chiang Mai province as a case study. It has three main objectives: 1) to study the changing process of the production structure in both on-farm and off-farm activities in one peri-urban village; 2) to investigate the construction of different types of producers in the craft industry in order to see the accumulation process of local capital in the village level and the process of transformation of farmers into labors in the craft industry; and 3) to examine the adaptation of social network utilized as economic bases, particularly in the production of craft industry in the case-study village.

The current context of the village shows that the off-farm production is gradually important and is a better main source of income than on-farm production. Rice farming is only on-farm activity in this village. This transformation is influenced by internal and external factors. There are three main internal factors. First is the village’s landscape as paddy rice fields which are located far away from natural water resources. Although people attempted to engage in the cash crop production, they didn’t succeed. Second, the majority of households are landless (61.6%) because the community in the early period with 17 household was settled down in the lowland. Later the community was extended to 310 households but they could no longer find the new land for agriculture. Third, the expansion of the mango wood craft industry occurring in 1990 has attracted landless agriculturists to enter the subcontract production. For the external factor, Chiang Mai province has been promoted as the center for economics and tourism of

Thailand's northern region, particularly the rising of tourism in Chiang Mai province and Sankampaeng District since the mid of the 1960s (around in 1967).

The study shows three main findings. First, the craft industry of mango wood facilitates the emergence of factory owners (local capitals in the village level) who are main entrepreneurs in the community. There are two types of the owners. One is original owners who have done this business for long time and have strong economic grounds. They own the full-cycle production factories and employ people to work in their own factories so they don't depend on the "subcontract" system. The other is owners who depend on the "subcontract" system. They are new-face entrepreneurs who accumulate capitals in the recent times. They use this system because they want to reduce cost of production. Second, the craft industry system generates wage labor in the case-study area. The laborers in this village are those who absolutely abandon agricultural activities (proletariats) and those who do diverse production, both on- and off-farming (partial proletariats). Third, the craft industry creates social relations in form of network as one of tools to manage production relations. The factory owners who don't depend on the subcontract system employ patron-client relationships to take care of their own subordinates or employees whereas the other kind of factory owners who still can't accumulate sufficient economic and social capitals utilize the social relationships in form of neighborhood and kinship in the subcontract system and paying wages due to number of work pieces.

This study indicates that the internal differentiation in the village is more obvious when it tuning into the craft industry. There are several kinds of producers, ranging from entrepreneurs, subcontractors, laborers, and partial laborers. Nonetheless, the social relations originated in the past such as patron-client relationship, kinship, and neighborhood are still important in the village amidst the process of capitalism expansion, especially labor management in the craft industry.